

לישא אחות חלוצתו או אחות זקוקתו אינו אלא מדרבנן, ומדוע אין מקלים בדבר כבשאר ספקות דרבנן שמוותרים אף לכתחילה — החמירו חכמים כאן שלא יכנסו, כי כיון שחולץ לאחת מהן בבית דין, מתפרסם הדבר ונראית כיבמה, הלכך חששו שמה יאמרו אחות זקוקה או אחות חלוצה מותרת לכתחילה (עפ"י רמב"ן יבמות, ועוד).

ומכך שלא שנו כאן כמו בסיפא, שאם קדם וכנס — לא יוציא, משמע שאפילו בדיעבד מוציאים אותה ממנו, אעפ"י שאינו אלא ספק דרבנן — האלימו חכמים לגזירתם משום חשש ערוה דאורייתא, שאחות זקוקתו דומה לאחות אשתו, וכן אחות חלוצתו דומה לאחות גרושתו האסורות מהתורה. [ושונה מאיסור חלוצה לכהן שמבואר בגמרא ביבמות שלא אסרו בספק, שאין שם דררא של איסור כרת אלא איסור לאו]. (עפ"י רשב"א, ריטב"א, רי"ד ונמוקי יוסף — שם).

ומצינו כגון זו בכמה מקומות שהחמירו חכמים בספק דרבנן משום חומר האיסור, כגון באיסורי שבת — ע' במצוין ביוסף-דעת שבת לה. וכבר כתב הש"ך (בסוף כללי ספק ספקא ובנקה"כ סט, ז) שמצינו הרבה ספיקי דרבנן לחומרא הלכך אין לנו לבדות מלבנו ספקא דרבנן.

דף נב

'שמע מינה המקדש בפירות שביעית — מקודשת' — התוס' כאן כתבו שאף על פי שאסור לעשות כן, משום 'לאכלה' — ולא לסחורה, בדיעבד — מקודשת. ור"י הזקן כתב שאין זה בכלל 'סחורה'. ומשמע שמוותר אף לכתחילה לקדש. וכן צידדו בתוס' במסכת עבודה זרה (סב. ד"ה נמצא), אלא שהם בארו שהתירו כן משום מצות פריה ורביה.

(ולכאורה משמע מדבריהם שאינו איסור דאורייתא, שלכך התירו. ושמה מיירי בזמן הזה דוקא (ע' פנ"י) ולא משמע כן. ושמה כיון שדבר מצוה הוא אין זה בכלל איסור סחורה מדאורייתא, ואף חכמים לא החמירו בדבר משום מצוה רבה). וכבר העירו (משנה למלך — אישות ה, ג; גליון הש"ס — ע"ז שם) שמפורש בירושלמי (שביעית ח, ה, ומובא בר"ש שם) שאין לקדש בפירות שביעית.

א. רבים תמהו על דברי קרבן העדה (בירושלמי ריש פרק ערבי פסחים) שפרש את ספק הירושלמי 'מהו לצאת בארבע כוסות ביין של שביעית' משום שפירות שביעית אינם קרויים 'לכם'. ותימה, הלא מכמה מקומות בש"ס משמע שנחשבים 'לכם' (וע' אריכות דברים בזה, בשו"ת חזון עובדיה ח"א ח). ואולי י"ל דהירושלמי פליג, ולשיטתו אויל שאין לקדש בזה. והתוס' שכתבו להתיר, אולו בשיטת תלמוד דידן. ובכך מוסברים דברי המלאכת-שלמה על המשניות, שלאחר שהביא דברי הירושלמי סיים שאין לחוש לכך. וצריך עיון.

ב. יש להעיר לפי המבואר להלן שהאשה האחת היתה שלוחה לקבלת הקדושין לשאר הנשים, והלא אין שליח לדבר עבירה [ואף אם נאמר דאינה עבירה דאורייתא עכ"פ מצד האשה המתקדשת, אך הלא הוכיחו אחרונים שאף בעבירה דרבנן אומרים כן]. והרי גם הנשים מצוות באיסור סחורה. ולפי השיטות שאין השליחות חלה מדוע כולן מקודשות. וצ"ל שבאופן כזה שלא לא שלוחה להתקדש בעבירה, לדברי הכל השליחות עצמה חלה. וצ"ע. [ולדעת הסוברים שאין איסור דרבנן בשוגג — מעיקרא לא קשיא, שאפשר שלא ידעו שמקדש בשל שביעית או לא ידעו שהדבר אסור].

יושמע מינה קידשה בגזל אינה מקודשת, אפילו בגזל דידה. ממאי, מדקתני שלהם היתה ושל שביעית היתה — טעמא דשביעית דהפקר הוא, הא דשאר שני שבוע — לא' — הדיוק אינו מהמלים 'של שביעית היתה', כי הרי מזה כבר למדנו שהמקדש בפירות שביעית מקודשת, אלא

עיקר הדיוק הוא מ'שלהן היתה' — והלא פירות שביעית מופקרין לכל, ומדוע קורא להם 'שלהן'? אלא משום שבא להשמיענו, דוקא כאן מתקדשת בשלהן, משום ששל שביעית הם, הא בשאר שני שבוע — לא, משום גזל. (ריטב"א. וע' שער המלך אישות ה,י).

ו'שמע מינה אשה נעשית שליח לחבירתה ואפילו במקום שנעשית לה צרה' — הרא"ש פרש שמדובר שאותן הנשים אמרו לה קודם לכן שתקבל עבורן קידושין, והיא לא אמרה 'הן' אלא שתקה, וכשנתן לה אמר שכולן יתקדשו, והיא קבלה בסתם. וקא משמע לן, כיון שלא אמרה בפרוש שאינה רוצה, מסתמא קבלה עבורן אע"פ שנעשות לה בכך צרותיה.

'קדשה בגזל בחמס ובגניבה או שחטף סלע מידה וקדשה — מקודשת... בגזל דידה' — ואף על פי שאינו שלו, והרי את שלה היא נוטלת — מקודשת, כיון שאי אפשר לה להתקדש אלא אם כן יהיה הדבר שלו, הלכך אומדים אנו את דעתה שמוחלת לו החפץ שגזל ממנה, וכאילו אמרה לו כן בפירוש, נמצא מקדשה בחפץ שלו (הרא"ש).

סברא זו שייכת בכמה הלכות; כגון הנותן לחברו את לולבו כדי שיטלנו למצוה, וכן המשאיל לחברו טלית מצוייצת — מסתמא דעתו לתת לו באופן המועיל לקיום המצוה, גם אם לא פרש (ע' בשו"ת הרא"ש לה, ב ובפסקיו פ"ק כ; טור אה"ע כח; שו"ת הריב"ש קע; או"ח יד, ג תרנח, ג).

וע' בשו"ת אחיעזר (ח"א כה, טו) שדן בטיבה של אותה מחילה, כיצד ובמה נקנה לו החפץ. וציידר שמועיל מדין 'קנין אודיתא' (קנין שחל ע"י אמירת הודאה).

מפשט דברי רש"י משמע שמחלה לו לגמרי ושוב אין לה עליו כלום, אבל הרשב"א נקט (וכן הביא מהירושלמי) שלא מחלה לו אלא את החפץ עצמו, שנוח לה שיקדשנה בו, אבל עדיין חייב לשלם לה דמי הגזילה.

(ע"ב) 'ההיא איתתא דהוה קא משיא כרעא במשיכלא דמיא, אתא ההוא גברא חטף זוזי מחבריה ושדא לה... לית דחש להא דר"ש דאמר סתם גזילה יאוש בעלים' — לא ידענא

מה בא להשמיענו בתאור המפורט של אותו המעשה. ומתוך הדוחק יש לומר שבא להשמיענו שלולא שהיה זה גזל, היתה מקודשת, אף על פי שהשליך לה ולא אמרה לו כלום, ושמא לא התרצתה לקידושין ולכך שתקה, כי עסוקה היתה ברחיצתה. (ריטב"א. בהוצאה החדשה עפ"י כתי"ס סיום הדברים הוא במלים: 'אינו נכון', ובדפוסים ליתא. ולא ברור אם הכוונה שבסוף דבריו חוזר בו מכל ההסבר כולו, או שמא הדברים מתייחסים אל סברת ה'סלקא דעתין', שאין בשתיקתה ריצוי לקידושין. וכך מסתבר לי יותר, דלא כהבנת הרב המהדיר).

ובספר פני יהושע כתב שמסיפור המעשה ניתן לשמוע שני דברים:

א. משמע שהאשה ראתה שחטף מחבירו, וידעה שהמטבעות גזולים, ואעפ"כ אילו היה כאן יאוש-בעלים היתה מקודשת, הגם שבאה לידה באיסור, כי אסור היה לה לקבלו.

ב. מתאור המעשה נראה שמהיר לקדשה, כדי שלא יקדמנו אחר, ובאמת לא היתה כוונתו לגזול, ובלבו היה להחזיר לו זוז אחר, והרי סתם אדם אינו מקפיד על מטבע מסוימת, והוה אמינא שאין זה בכלל 'קדשה בגזל' — קמ"ל.

לכאורה מוכח מכאן שהגזול מטבע, חייב להשיב אותו המטבע שגזל ולא אחר, וכדין שאר חפצים שמחזיר את הגזלה אשר גזל דוקא. כי אם מטבע שונה, שיכול להחזיר את תמורתו, נמצא שהמטבע עצמו גזול — שלו הוא, שהרי אין בו דין השבה. ועוד, הלא יש חלות דין 'אוש' כלפי גופו שהרי אינו עומד להשבון. וכיו"ב יש להוכיח מדברי הירושלמי

המובא בראשונים על המשנה דלהלן נה: שהמוכר איסוה"נ וקיבל דמים, הרי הם גזל בידו ואם מקדש בהם דינו כמקדש בגזל.

[ואף אם נאמר שבפקדון מעות מותר להחליף, שאני התם הואיל ואינו מקפיד הרי זה כאילו הרשהו בפירוש, אבל בגזלן ליכא למימר הכי. ואף בפקדון, כל שיש סברא שהבעלים אינם חפצים בכך, הרי זו גזילה, וכדין השולח לחברו לקדש לו אשה וקידשה בעצמו במעות המשלח שאינה מקודשת לשני (אה"ע לה, ט). ואולם הבית-שמואל שם נקט ש'מעות' לאו דוקא, שהרי אין לקדש במעות לכתחילה, ולדבריו כיון שאין בעה"ב מקפיד ומותר לשליח להחליף המעות, מקודשת לשני במעות של המשלח. ואולם נראה שלפי דעת שאר הפוסקים שנקטו שמותר לקדש במעות (ע' פתחי תשובה ר"ס כז), מתפרשים דברי הפוסקים כפשוטם, ואף במטבע אין יכול לקדש לעצמו, כי ודאי אין המשלח רוצה שתתקדש לשליח, וכאילו הקפיד בפירוש שלא יקדשה במעותיו].

ונראה שמוכח כן ממשנה מפורשת בב"ק צו: גבי מטבע ונפסל. וע' גם בית שמואל (כח סק"ז), ובספר המקנה בקו"א שם. [שו"ר מש"כ בחדושי הרשב"א — ב"ק קיג. ואולם התוס' שם חולקים, ושם שורש מחלוקתם בשאלה זו. וצ"ע].

[על דרך המוסר י"ל שמן המעשה משתמע שאותו אדם בראותה רוחצת, התאוה להיות לה לאישה, ומחמת פחו יצרו ובהלת רוחו הקל ראש להחפו ולחטוף וזו מחברו, כענין 'עבירה גוררת עבירה'].

'אמר ליה מאן אחלך' — אכן, אילו היה אומר לה 'התקדשי לי בחלקי שיש לי באותם בצלים, והיה אותו חלק שוה פרוטה — מקודשת. אולם עתה שלא אמר לה כן, הלא בדעתה להתקדש בכל הבצלים ולא סמכה דעתה בפחות. (עפ"י רמב"ן ועוד. וע' בעצמות יוסף כאן ובשער המלך — גירושין א, ט). [וצריך עיון כיצד הדין באופן שבדעתה להתקדש בכל הבצלים למרות ידיעתה שחלקם אינם שלו, שאמנם אין כאן חסרון בסמיכות-דעת, אך הלא התכוונה להתקדש גם בדבר שאינו בר-קדושין, הא למה זה דומה, למלוה ופרוטה, שכתבו הראשונים שאם בדעתה להתקדש בשניהם — אינה מקודשת. אולם בדברי הריטב"א כאן יש לדייק שבמקרה כזה מקודשת. עפ"י אילת השחר. ונראה שגם כשיודעת שאין כל הבצלים שלו, מ"מ בדעתה להתקדש בכלן כמו שאמר לה המקדש, הלכך אינה מקודשת. וזהו שכתב הריטב"א דהוה ליה כ'התקדשי לי במנה זה ונמצא חסר דינר'. ואין לדייק מדבריו שכשידעה מקודשת. ואמנם אילו ידעה שחלק הבעלים אי אפשר לה להתקדש בו וסברה להתקדש רק בחלק האריס, הרי זה כמפרש התקדשי לי בחלקי ומקודשת].

'אבל הכא משום כיסופא הוא דעבד, ואינה מקודשת' — משמע שללא טעם זה של 'כיסופא' — מקודשת, מפני שעכשו גילה דעתו שלא הקפיד מעיקרא. או אפשר שאכן תהא מקודשת רק מכאן ולהבא. ע' ברמב"ן ריטב"א ושאר ראשונים. ונחלקו הראשונים במה מדובר; יש אומרים שמדובר בששלחו שליח [לאו דוקא שליח עבורו, אלא הרשהו ליקח כדי לקדש. חזו"א], ולקח מן היפות, ואח"כ אמר לו בעל הבית היה לך ליקח מהיותר יפות. ויש אומרים שמדובר גם כשלקח מדעת עצמו ללא קבלת רשות מפורשת מהבעלים. ולהלכה, לענין קידושין למפרע אין נפקותא בדבר, שהרי הלכה כאביי ש'איוש שלא מדעת — לא הוי יאוש', ולשיטתו מבואר במסכת בבא מציעא (כב), כל שאין קבלת רשות מפורשת — אינו מועיל ואינה מקודשת למפרע, גם אם קיים אומד הדעת שאינו מקפיד על הנוטל שלא מדעתו. אמנם אם בשעת ריצויו של הבעלים [במקום שאין סברת 'כיסופא', כגון שימחול לו בפירוש. עריטב"א], היה הדבר בעין ביד האשה, יש להסתפק שיועילו הקידושין מכאן ולהבא. 'ולמעשה צריך

עיון' (חלקת מחוקק כח סק"ל). והחזון-איש כתב שנראה שאינה מקודשת אף מכאן ולהבא.
 א. מדברי הרמב"ם נראה שאף לפי מה שפסק יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, נקט שמדובר ללא שעשאו שליח. יש
 מפרשים שאפילו לאביי, כיון שעומד הגורן ליתרם, וגם מצוה הוא, לכך די בגילוי דעת למפרע (עפ"י ר"י קורקוס;
 כס"מ; רדב"ז, ט"ז הגר"א ועוד). ויש מפרשים שאינו מועיל אלא מכאן ולהבא, שבגילוי דעתו שנוח לו, חלה התרומה
 כאילו הפרישה עתה, שהרי תרומה חלה במחשבה (עפ"י משנה למלך וישועות מלכו — תרומות ד, ג; חמדת שלמה —
 ב"מ; קרן אורה נדרים לו: משכנות יעקב סח. מובא כ"ז במנחת שלמה תנינא קו, ו, ע"ש).
 ב. ע"ע בענין זה: בית שמואל שם; בית יוסף יו"ד שלא; קצות החושן רסב, א; חידושי בית מאיר כאן; זכר יצחק ח"א
 לא; (א); חדושי הגרנ"ט ('השלם') קנא; אחיעזר ח"ג סג; בית ישי סוס"י צה.

ובבהקדש... רבי יהודה אומר בשוגג קידש ובמזיד לא קידש' — אף על פי שיכולה האשה לחלל
על שוה פרוטה, אפילו הכי אינה מקודשת, כי בשעת קידושין לא נתן לה כלום (עפ"י תורי"ד להלן
 נח. ע"ש).

וצ"ע לפי מה שאמרו בבכורות (ט-י) שהמקדש בפטר חמור מקודשת אפילו לדעת האוסר בהנאה, כי אשה יודעת שצריכה
 לפדותו בשה ודעתה להתקדש בדמי הפרש שבין החמור לשה, מדוע אין אומרים כן בהקדש. [והרי"ד נקט שמחלוקת
 הסוגיות בדבר זה. וכן יש אומרים בדעת הרמב"ם, ומ"מ לאותה סוגיא קשה כיצד יפרשו מתניתין]. ושמוא שאני התם
 שכך דינו ויעודו, משא"כ הקדש אינו עומד לחילול, ואפילו בזמן הזה שמותר לכתחילה לחלל על שוה פרוטה (כהתוס'
 בערכין ועוד), מ"מ כיון שאינו עומד לכך הרי זה כדבר שיתחדש רק אחר כך. וצ"ע.

נימא מתניתין דלא כרבי יוסי הגלילי... — מבואר בגמרא שלרבי יוסי הגלילי שאמר קדשים
קלים ממון בעלים הוא, יכול לקדש בהם את האשה. ואף על פי שקדשים אסורים בהנאה, ואף
שלמים אסורים בהנאה מן התורה, ולאחר שחיטה משלחן גבוה זכה ואינו שלו, מ"מ יכול למכור
אותם ולקדש בהם, כי על האפשרות לשחטו ולהקריבו ולאכול הבשר משלחן גבוה, על זה גופא
הוא נחשב 'בעלים' עליו, ומותר לו למכור שהלוקח יאכל הבשר (עפ"י אבי עזרי ביכורים יב, ד, ע"ש).

כי קאמר ר' יוסי הגלילי — מחיים, אבל לאחר שחיטה לא. מאי טעמא, כי קא זכו משלחן
גבוה קא זכו. דיקא נמי דקתני המקדש בחלקו... — שיטת רש"י (בבבא קמא יב: וכן משמע בדבריו
 כאן בד"ה כי) שחילוק זה אמור הן בחלק הכהנים בקרבן הן בחלק הבעלים.
 ואילו התוס' (בב"ק שם) כתבו, 'פשיטא' שחלק הבעלים גם לאחר שחיטה הינו ממונם ולא 'ממון גבוה'.
 וגם דייקו מלשון המשנה 'המקדש בחלקו' — משמע בחלק כהנים, כי השייך לבעלים אינו קרוי
 'חלק', מפני שעיקר הקרבן שלהם הוא. (ואפשר שלכך פרש"י במשנתנו מקדש בחלקו — בחלק הכהנים, ואעפ"י
 שלשיטתו אין חילוק בדיון, אך י"ל שפירש כן עפ"י משמעות הלשון 'בחלקו'. או גם משום קדשי קדשים, שאין שייך
 אלא בכהנים). וגם הכתוב שמביאים להלן — בחלק הכהנים נאמר.
 (וכבר העירו (ע' חדושי הגר"ר בענגיס ח"ב ב) שמהתוס' בביצה (כו: סד"ה ועל) משמע כשיטת רש"י, ואילו מרש"י
 בתמורה (ח. ד"ה דומיא דשלמים) משמע כהתוס').

אמנם פשוט שלא כתבו התוס' כן אלא אליבא דרבי יוסי הגלילי, אבל חכמים הסוברים קדשים קלים
 — ממון גבוה אפילו מחיים, גם חלק הבעלים לאחר שחיטה משלחן גבוה הוא ניתן להם ואינו ממונם.
 (חדושי הגר"ר בענגיס ח"ב ב, וע"ש עוד בסימן סו, ט).
 והרשב"א הביא מהתוס' שלפי מסקנת הסוגיא בב"ק אמנם חלק הבעלים הוא ממון שלהם לריה"ג,

אבל חלק הכהנים אפילו מחיים הוא ממון גבוה, שהכהנים משלחן גבוה זוכים. ולפי זה כהן המקדש בחלקו בקדשים קלים, אפילו מחיים — אינה מקודשת. וכן כתב הריטב"א. ויש אומרים שלפי האמת אין חילוק בין מחיים לאחר שחיטה, אלא חלק הכהנים לעולם ממון גבוה הוא וחלק הבעלים — ממון שלהם הוא. והחילוק המוזכר בסוגיא אינו אלא לפי ה'סלקא דעתין' בסוגיא בב"ק. (דעה זו הובאה ברמב"ן).
וע"ע: קצות החושן תו, א; שו"ת אחיעזר ח"ג סב. וראה עוד כללים ופרטים בסוגיא זו, בב"ק יב-יג.

'לאחר שחיטה' — פירוש, לאחר ארבע עבודות. כלומר אחר זריקת הדם, שאז מתחלק הבשר לכהנים ונקרא 'מקדש בחלקו', ולא לאחר השחיטה גרידא. (רש"י בבא קמא עו. ד"ה דר' יוסי הגלילי. וע' גם בדבריו כאן בד"ה משלחן. וכעין זה להלן נז. 'אתיא שחיטה ומכשרה לה' פרש"י: 'עם שאר עבודות').

'אל יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן... דחק סומכוס ונכנס...' — יש מי שכתב לשמוע מכאן, שעל התלמיד מוטל לדחוק עצמו ללמוד תורה אפילו בניגוד לרצון הרב. (חידושי בתרא מהמסביר' — נזיר מט: ויש לדהות את ראייתו זו, מפני שסומכוס ידע בעצמו שללמוד תורה הוא בא, והרי ר' יהודה פירש טעמו מפני שאינם באים ללמוד. [וכדוגמת מה שאמרו (בנזיר מב.) 'רבי ישמעאל אומר... מפני שהיא משרת — היכא דידעינן דלא מתרא, שפיר']
(ע"ע בשו"ת המיוחסות לריב"ש סו"י יא).

'זכי אשה בעזרה מנין' — ערש"י ותוס'. ויש לציין לרש"י סוטה ח. (ד"ה אקורבנייהו) שכתב שהיולדות אינן יכולות ליכנס מפני שהיו מחוסרות כפורים. ומשמע דבלא"ה מותר. ושמא אף לרש"י אין איסור אלא בכניסה שלא לצורך, דומיא דישאל בעזרת כהנים ששנינו בפ"ק דכלים אין ישראלים נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם, אבל לצורך מותר. ובוה מתישבות קושיות התוס'.
(ע"ע מקדש דוד — קונטרס אחרון סי' ה סוף ס"ק ה).

'יאמרו, מאיר שכב יהודה כעס יוסי שתק, דברי תורה מה תהא עליה...' — יש לפרש בדרך זו: התלמידים ששמעו את קושית רבי יהודה, לא ידחו דברי רבי מאיר באמרם: רבי מאיר שכב ואילו היה בחיים, היה מיישב דבריו. והיות ורבי יהודה כעס ונעלם ממנו הישוב, לכך גם נתעלם ממנו הישוב הקושיא, אך רבי יוסי ששתק ולא השיב, והרי הוא לא שכב ולא כעס, אם כן תורה — של רבי מאיר — מה תהא עליה — כי יאמרו התלמידים שדבריו נסתרו. (בן יהודע — נזיר. וע"ע מהרש"א ופני יהושע כאן).

דף נג

הערות ובאורים בפשט

'כוותיה דר' יוחנן מסתברא, דתניא: מנין שאין חולקים מנחות כנגד זבחים... סתם ספרא מני רבי יהודה' — ואם תאמר, אם אכן אין לו בקדשים שום זכות וקנין-ממון, ולא ניתנו לו אלא

דאמר אי אפשר לצמצם. עפ"י תוס' בכורות ס. [ועל כן אחת מהבהמות מעשר והשניה שלמים כדין אחד-עשר שקראו עשירי. והואיל ואין ידוע מה כל אחת, ירעו עד שיסתאבו ויפדה את בהמת השלמים [היכן שהיא] על בהמה אחרת ותיקרב שלמים, והשתים ייאכלו על ידי הבעלים כדין מעשר שנפל בו מום (רש"י, וכדעת חכמים בבכורות ס. והלכה כמותם). ולדברי רבי שמעון (שם) ייקרבו כחומר שלמים, להניף חזה ושוק וליתן לכהן. ואינו חושש משום הבאת קדשים לבית הפסול בכך שמצמצם דין אכילתו]. (ולדעת רב אשי, לא חלה קדושה על האחד-עשר אלא באופן מסוים. ע' בפירוט בבכורות שם).
ואין אמור כאן הכלל 'כל שאינו בוא'...ז', כי שונה מעשר שחל שמו אפילו על הטעות, כגון שקרא לעשירי 'תשיעי' ולאחד עשר קרא 'עשירי', הלכך חל גם כאשר יוצא אחד-עשר עם העשירי. כמו כן יש מי שכתב שבתמורה לא נאמר כלל זה, 'כל שאינו בוא'...ז' משום שתמורה חלה בטעות.

פרטי דיני טעות במעשר — ע"ע בבכורות נט-ס.

ג. שחט תודתו על שמונים חלות — נחלקו חזקיה ורבי יוחנן האם קדשו מתוכם ארבעים חלות אם לאו. ופירש רבי יהושע בן לוי:
אם אמר 'קדשו ארבעים מתוך שמונים' — לדברי הכל קדשו ארבעים (ואין ידוע אלו הם).
'לא יקדשו ארבעים אלא אם יקדשו שמונים' — הכל מודים שלא נתקדש כלום, שכל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו.
ואפילו לא פרש בדרך תנאי אלא שחשב כן בפירושו, לקדש כל השמונים כקרוב גדול.
(ע' בשיעורי הגר"ש רוזנבסקי).
שחט בסתם — מחלוקת; חזקיה סבר נתקדשו ארבעים, כי לא היה בלבו לקדש אלא ארבעים, והשאר הביא כאחריות. ורבי יוחנן סבר לא נתקדשו כי נתכוין לקרבן גדול של שמונים, וזה אי אפשר.

דף נב

קו. מה דין הקדושין באופנים הבאים?
א. האומר לחברו 'אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני'.
ב. המקדש אשה בפירות שביעית.
ג. המקדש אשה בגזל של אחרים או גזל שלה.
ד. אריס שקידש בירק שנטל משדה הבעלים.
ה. מי שקידש אשה בחפץ של חברו ללא ידיעתו, ובא בעל החפץ ואמר, מדוע לא נתת חפץ טוב ממנו.
א. תני טביומי: לזה חמשה בנים ולזה חמש בנות ואמר, אחת מבנותיך מקודשת לאחד מבני (וכגון שעשאוהו שליח לקדש. רש"י) — כל אחת ואחת צריכה חמשה גיטין. מת אחד מהם — כל אחת ואחת צריכה ארבעה גיטין וחליצה מאחד מהם.
ומכאן הוכיחו שקדושין שאין מסורים לביאה הוה קידושין, והשיבו על דברי רבא שאמר לא הוה קדושין. רבנו תם אמר שאם שידך אדם אחת מבנותיו ואחר כך קידש אחת מבנותיו בסתם — הבת המשודכת מקודשת והשאר מותרות (וכן פסק הרי"א¹). ואפילו לא שידך אלא אמר בפה שיתן לו בת פלונית. ועוד רצה לומר, אפילו לא אמר כלום — הגדולה מקודשת, כי לא יעשה

כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה. ויש חולקים על כך, ואף רבנו תם חזר בו ולא עשה מעשה.

ב. מבואר במשנתנו שהמקדש בפירות שביעית — מקודשת. וכן נקט רב בידו. מבואר בדברי התוס' שלכתחילה אסור הדבר משום לאכלה — ולא לסחורה. ובמקום אחר צדדו התוס' שמותר אף לכתחילה משום מצות פריה ורביה. וכן יש אומרים שאין זה בכלל 'סחורה'. ואולם בירושלמי מפורש שאין לקדש בפירות שביעית.

ג. קידשה בגזל, בחמס ובגניבה של אחרים — אינה מקודשת (אף לא מחומרא דרבנן. ראשונים). ולרבי שמעון שאמר סתם גזילה יאוש בעלים. (והוא הדין לדידן, בידוע שנתיאשו הבעלים. עפ"י ר"ף ועוד) — מקודשת.

א. בגניבה — יש אומרים שלהלכה בסתם גניבה אין יאוש בעלים ואינה מקודשת. (עתורי"ד; רמב"ם אישות ה. ובהל' כלים פרק כד פסק הרמב"ם סתם גניבה יאוש בעלים. וע' בלחם משנה — אישות שם. וע' באריכות בדין סתם גניבה וסתם גזילה, בנובי"ת אה"ע עז).

ב. אם נודע על יאוש הבעלים רק לאחר הקדושין, אפילו נתיאשו מקודם — יש מצדדים שאינה מקודשת, מאחר שעדי הקדושין סברו שקידשה בגזל ואינה מקודשת (ע' נודע ביהודה תנינא אה"ע עז). ויש חולקים. (ע' נוב"ז שם נג — תשובת בן המחבר; חזון איש לח, יז).

ג. גם במיני גזל שאנשים מורים בהם התר ואין נראה להם שאסור הדבר — אינה מקודשת, כיון שמן הדין הוא גזל.

וכן הדין בבית דין שהסכימו שהמקדש באופן מסוים יהיו המעות גזל בידו, הרי מדין הפקר-בית-דין אין המעות שלו ואינה מקודשת. (עפ"י שו"ת הריב"ש שצט).

בגזל שלה — דייק רב ממשנתנו שאינה מקודשת. ופרשו (עפ"י הברייתא), דוקא אם לא נשתדכו מתחילה, אבל שידכו — מקודשת (כיון שנתרצתה להתקדש לו, כשקיבלה את החפץ לשם קדושין, מחלה לו. (רש"י).

א. נחלקו הראשונים האם מחלה לו לגמרי, או שמא חייב לה דמי גזילתה.

ב. אם אמרה 'אין' כשקידשה, אפילו לא שידך — מקודשת, שודאי מחלה לו. (ים של שלמה).

ד. אריס שקידש מן הפירות קודם חלוקה — אינה מקודשת, שהרי מקדשה בדבר שאינו שלו. (ואפילו מחזיר אחר כך לבעל הבית כנגד מה שלקח — לא עשה כלום, שבעה"ב מקפיד כשהוא נוטל בלא מידה. תורא"ש). ודוקא בדבר שחלוקתו צריכה שומא, אבל דבר שבמדה כגון אגודת ירק, הואיל וכל האגודות שוות — מקודשת.

א. אם הפירות שקידש בהם שוים יותר משתי פרוטות, ופירש לה 'התקדשי לי בחלקי שבפירות' — מקודשת בחלקו שיש לו בהם. [ואפילו שוים פרוטה אחת, הרי מקודשת מספק בחלקו, שמא שוה פרוטה במדי]. (עפ"י רמב"ן ורשב"א ועוד). ויש אומרים אפילו לא פירש, כל שידעה שהפירות אינם שלו. (עריטב"א; כסף משנה אישות ה, ט).

ב. חברים שנתקבצו לאכול סעודת מריעות וקנו יין בשותפות, ונטל אחד כוס יין וקידש בו אשה — מקודשת, שכשם שיכול היה לשתותו, כך יכול ליטלו ולקדש בו, ואינו צריך נטילת רשות מיוחדת. (עפ"י שו"ת רשב"ש תקפג, ע"ש).

ה. זה היה מעשה באחד שקידש בשיכר (ויש מפרשים: בכלי קטן. ערי"ף) של חברו ללא נתינת רשות, וכשבא חברו אמר לו, מדוע לא נתת מן המשובח יותר — והורה רבא שאינה מקודשת, כי לא אמר לו דבר זה אלא כדי שלא יתבייש, אבל אין כאן ניהותא למפרע.

א. פרשו הראשונים (עפ"י הסוגיא בב"מ), להלכה שאנו נוקטים 'אוש שלא מדעת לא הוי יאוש', אף במקום שאין שייך הטעם שאמר לו כן למניעת בושה, גם כן אינה מקודשת [אם לא עשאו שליח], מפני שלא היתה נתינת רשות מפורשת בשעה שקידש. ואולם יש מצדדים לומר שאם בשעת ריצוי הבעלים היה החפץ קיים אצל האשה — מקודשת מכאן ולהבא. (ע' חלקת מחוקק כח סק"ל וב"ש שם ועוד).

ב. נטל דבר שאין בעל הבית מקפיד עליו וקידש, כגון תמרה או אגוז — הרי זו מקודשת מספק. (רמב"ם אישות ה,ח).

ג. המזמן אורח על שלחנו, ונטל האורח ממנתו וקידש בה את האשה — מקודשת, מפני שאין בעל הבית מקפיד על כך. (ריא"ז ה"ח, ומובא בשלחן ערוך כה"י. וכן פסק הרשב"ש בשו"ת (תקפג). יש שכתבו שהתורי"ד (להלן נג) חולק. ואין נראה כן, שלא כתב הרי"ד אלא שאין האורחים רשאים ליקח המנות לבתיהם. ואכן אם נטלו המנה לבתיהם — הרי זה גזל ואם קידשו בה אינה מקודשת. אבל כאן מדובר שנטלו מהמנה וקידשו ולא נטלוה לבתיהם, שודאי אין בעה"ב מקפיד. ויש חולקים וחוששים לקידושין אלו, כי לא קנה האורח מנתו ואין לו רשות ליתן ממנה לאחרים (עט"ז שם, ובהגהות הט"ז; נודע ביהודה תנינא אה"ע עז. וער"ן נדרים לד: שלא קנה האורח מנתו. וע"ש בפירוש הרא"ש. וע"ע תוס' פסחים כט. [ודבר שמואל שם]; שו"ת מהרי"ט ח"א קנ; [עונג יום טוב קיא בהגהה]; קובץ שעורים פסחים אות קלא; קובץ שמועות ב"מ אות כט).

דפים נב — נג

קז. המקדש אשה בדברים דלהלן, האם היא מקודשת?

א. בבשר קדשי קדשים.

ב. בבשר קדשים קלים.

ג. במעשר שני.

ד. בהקדש.

ה. בתרומות ובחלה.

א. שנינו במשנתנו: המקדש בחלקו שחלק עם אחיו הכהנים בקדשי קדשים — אינה מקודשת. ובברייתא בגמרא נחלקו בדבר תנאים; רבי יהודה אומר: מקודשת (וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש — לכל צרכיך). רבי יוסי אומר: אינה מקודשת (מן האש — כאש, הושווה חלקו של אהרן לחלקו של מזבח שמיועד לאכילה בלבד ולא לדבר אחר). אמר רבי יוחנן: נמנו וגמרו שאינה מקודשת. ורב אמר: עדיין היא מחלוקת.

ב. המקדש בקדשים קלים; אם מחיים — באנו למחלוקת רבי יוסי הגלילי וחכמים, האם קדשים קלים ממון גבוה הוא או ממון הדיוט. ואם לאחר שחיטה (כלומר לאחר זריקת הדם שניתן הבשר לאכילה. רש"י) — לסתם מתניתין, אינה מקודשת. ולדברי רבי יהודה בברייתא — מקודשת. ולרבי יוחנן נמנו וגמרו שאינה מקודשת. וכן נקט אביי כדברי רבי יוחנן, ורב חולק. וכנ"ל.

- א. לפרש"י אין חילוק בין חלק הכהנים לחלק הבעלים.
- להתוס' (בב"ק), חלק הבעלים הוא ממונם אפילו לאחר שחיטה, ויכולים לקדש בו. ורק בחלק הכהנים נאמר החילוק בין מחיים לאחר שחיטה.
- להרשב"א בשם התוס', חלק הכהנים הוא ממון גבוה אפילו מחיים, ואין האשה מתקדשת בו. ורק בחלק הבעלים יש חילוק בין מחיים לאחר שחיטה.
- לדעה נוספת (כן מובא ברמב"ן), לפי מסקנת הסוגיא בב"ק אין חילוק בין מחיים לאחר מיתה, אלא חלק הכהנים ממון גבוה הוא וחלק הבעלים — ממונם. (אפשר שכן היא גם דעת הרמב"ם, שלא חילק (אישות ה,ה) בין מחיים לאחר מיתה אלא משמע שלהלכה החילוק היחיד הוא בין כהן לישראל. והמנחת-חינוך (נא,ה) נקט שדעתו כהתוס' בב"ק).
- ב. להלכה, הרמב"ם פסק (אישות ה,ה) לענין קדושין שכהן שקידש בחלקו אינה מקודשת. ומשמע שבחלק הבעלים — מקודשת (וכן פסק הרי"א¹), כרבי יוסי הגלילי [וכשיטות הראשונים הנ"ל, המחלקים בין כהן לבעלים]. וכן לענין נזקי שור של הקדש נראה מהרמב"ם (נזקי ממון ה,א) שפסק כרבי יוסי הגלילי שקדשים קלים ממון בעלים הוא. אבל לענין כפל בגניבה פסק (גניבה ב) שאינם בכלל 'רעהו'. (ונחלקו הפירושים בבאור שיטתו — ע' לחם משנה הל' נזקי ממון; משנה למלך ומרכבת המשנה — מעילה ד,ה; חלקת מחוקק סוס"י כה; קצות החשן תו,א; חזון איש — נזיקין ג,טו; אור שמח — גניבה ב,א; אבן האזל — נזקי ממון ח.) ובשלחן ערוך (אה"ע סוס"י כח) משמע שהדבר ספק להלכה.
- ג. יש אומרים (עפ"י הסוגיא בב"ק) שמעשר בהמה אין מקדשים בו את האשה אפילו שבשאר קדשים קלים מקדשים. ויש חולקים. (ע' רש"י ותוס' בב"ק יב-יג; רש"י חולין קלו. ד"ה בקדושה; פסקי ריא"ז כאן; משנה ראשונה מעשר שני א,ב; מנחת חינוך נא,ה. וכן נחלקו לענין בהמת בכור, ע"ש).
- ג. קידשה במעשר שני — לא קידש. דברי רבי מאיר, שסובר מעשר ממון גבוה הוא (וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא, קדש לה').
- רבי יהודה אומר: במזיד קידש, שממון בעלים הוא. [והאשה מעלה את המעשר או את המעות לירושלים לאכלו שם. להלן (נז). העמידו באשה חבירה, שיודעת שאין המעשר מתחלל ע"י קידושה, אבל בעלמא יש לקנוס את הבעל שיאכל כנגדן].
- לפרש"י, עליו לחלל את המעות שבידה במעותיו, ויעלם מעותיו לירושלים. ולפירוש ריב"א (בתוס' שם ד"ה מתקוף) קנס הוא שקנסו את הבעל, אבל המעות שביד האשה עומדות בקדושתם.
- בשוגג — לא קידש, כי אילו היתה האשה יודעת שמקדשה במעשר, לא היתה רוצה, משום טירחת הדרך לירושלים. ולדברי רבי יעקב [דלא כסברת רבי ירמיה] אפשר אפילו בדקנוה ואמרה רוצה אני, כל שהבעל שוגג אינה מקודשת (רש"י וריטב"א), כי אילו ידע, שמא לא היה נוח לו לקדשה בזה, משום מקרי הדרך העלולים לקרות לאשה כשתעלם לירושלים. (לפי פירוש אחד ברש"י, אחריות האונס מוטלת עליו, ולכך לא היה רוצה למסור לה המעשר. ולפירוש אחר, וכן נקטו התוס' ושאר ראשונים, אין האחריות עליו ואעפ"כ אינו חפץ ליתן לה שמא יארע לה אונס בדרך ותהא לה עליו תרעומת שקידשה בדבר שלא נהנית ממנו).
- הלכה כרבי מאיר במעשר, הואיל וסתם משנה בעדיות כמותו (נד:).
- א. כתבו התוס' שמשמע מפרש"י שלא חלו הקדושין לרבי יהודה אלא בירושלים, לפי שאין

המעשר שוה פרוטה אלא בירושלים [ואפשר שאם היתה זו כמות גדולה, שיכולה לקבל פרוטה מאדם המוכן ליטלו ולאכלו בירושלים — מקודשת מיד]. והתוס' ועוד ראשונים חולקים וסוברים שחלו הקדושין מיד.

ב. יש סוברים שמעשר שני בגבולין ממון גבוה הוא אפילו לרבי יהודה (ע' רש"י סנהדרין קיב שתי לשונות; תוס' סוכה לה. ד"ה לפי). ואולם התוס' כאן (ובבכורות ט: ועוד) והרמב"ן חולקים וסוברים שאף בגבולין ממון בעלים הוא.

ג. כתב הרמב"ן עפ"י הירושלמי שאפילו מעשר מועט שאינו שוה אלא פרוטה אילו היה חולין — מקודשת. אבל הריטב"א כתב שצריך שיהא במעשר שיעור כדי שאדם נותן עליו פרוטה להעלותו לירושלים, אבל פחות מיכן אינה מקודשת אלא מספק.

ד. הרמב"ם (מעשר שני ג, יז; אישות ה, ד) פסק כדברי הגמרא מעשר שני ממון גבוה הוא ואין מקדשים בו את האשה ואין מוכרים אותו וכד'. מאידך לענין דינים אחרים נראה מדבריו שבירושלים ממון הדיוט הוא, שלכך יוצאים באכילתו בירושלים ידי חובת מצה, וכן אתרוג של מעשר כשר למצוה בירושלים, שנחשב לבם. ועיסת מעשר חייבת בחלה בירושלים, שנחשבת ערסותכם. (ע' הל' חמץ ומצה ו, ח; לולב ת, ב; בכורים ו, ד. וע"ש בנושאי כלים בבאור שיטתו. וע"ע שער המלך הל' מצה שם; מנחת חינוך י, יח; בית הלוי ח"א כה).

ה. מעות מעשר שני, יש מהאחרונים שנסתפקו לומר ממון בעלים הם, ויש שהוכיחו שממון גבוה הוא כמעשר עצמו. (ע' צל"ח פסחים ז. מנחת חינוך רמח, יב; תעג).

ואולם לענין מקדש בשוגג, אין חילוק בין מעות לפירות, בשניהם שייך הטעם דקידושי טעות. כן מבואר בפסקי הרי"ד).

ד. המקדש אשה בחפץ של הקדש; —

אם במזיד — לרבי מאיר קידש ולרבי יהודה לא קידש. נחלקו האם הקדש מתחלל במזיד אם לאו. לגרסת רבנו חננאל (נד). לדברי רב [דלא כרבי יוחנן ובר פדא] אין הקדש מתחלל במזיד אפילו לרבי מאיר, ואינה מקודשת במזיד אלא בכתנות כהונה שלא בלו, הואיל וניתנו ליהנות מהן לכהנים אחר עבודתם, לכך קדושתם קלה ומתחללות במזיד.

ואם בשוגג — לרבי מאיר לא קידש [וממילא לא יצאו המעות לחולין], משום קידושי טעות, שאילו ידעו שזוה הקדש לא היו רוצים בדבר, שאין נוח להם שיתחלל הקדש על ידיהם. [ולרבי יעקב, דוקא היא אין נוח לה אילו ידעה, אבל משום דעת הבעל אין לחוש, כי מכל מקום נוח לו לאחור מעשה שתתקדש לו האשה]. ולרבי יהודה קידש ונתחללו המעות. כן פירשו רבי יוחנן ובר פדא. ואילו רב העמיד משנתנו בכתנות כהונה שראויות לעבודה, וסובר רבי מאיר אין מעילה בשגגתן הואיל ומתחלה הוקדשו ליהנות מהן. אבל בשאר דברים של הקדש — יצאו לחולין בשוגג ומקודשת אף לרבי מאיר. הלכה כרבי יהודה בהקדש, שכן סתמה המשנה במעילה כמותו (נד:).

ה. המקדש בתרומות, תרומה גדולה או תרומת מעשר או חלה — מקודשת, שממון בעלים הן ולא ממון גבוה. (ואעפ"י שהיא אסורה בתרומה, הלא יכולה למכרה לכהנים. ריא"ז).